

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

ÇENGELLİ VE ERYILMAZ – TÜRKİYE
(Başvuru no. 287/03)

KARAR

STRAZBURG

10 Haziran 2008

İşbu karar AİHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 287/03 başvuru numaralı davanın nedeni T.C. vatandaşları Ferit Çengelli ve Süleyman Eryılmaz'ın ("başvuranlar") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 23 Eylül 2002 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvurdur.

Başvuranlar, İstanbul Barosu avukatlarından C. Yücel ve M. Çelik tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

DAVANIN KOŞULLARI

Başvuranlar sırasıyla 1955 ve 1957 doğumludurlar ve İstanbul'da ikamet etmektedirler.

3 ve 15 Mart 1981 tarihlerinde başvuranlar yakalanmıştır.

26 Mayıs 1981 tarihinde, Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi tutuklanmalarına karar vermiştir.

16 Haziran 1981 tarihinde, Adana Sıkıyönetim Mahkemesi'ne bağlı Cumhuriyet Savcısı, başvuranların da dahil olduğu 343 kişi hakkında bir iddianame sunmuş ve başvuranları Dev-Yol (Devrimci Yol) isimli yasadışı örgüte üyelikle suçlamıştır.

17 Haziran 1986 tarihinde, Adana Sıkıyönetim Mahkemesi, başvuranları iddia makamının talebine uygun biçimde mahkum etmiştir.

Belirli olmayan bir tarihte, başvuranlar temyiz başvurusunda bulunmuşlardır.

20 Mart 1991 tarihinde, Askeri Yargıtay, ilk derece mahkemesinin kararını bozmuş ve ilk derece mahkemesi bu süre içinde kapatıldığından davayı Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ne göndermiştir.

1991 yılında belirli olmayan bir tarihte, başvuranların tutuksuz yargılanmasına karar verilmiştir.

Sıkıyönetim mahkemelerinin yargı yetkisini kaldıran 3953 sayılı Kanun'un 27 Aralık 1993 tarihinde yürürlüğe girmesini müteakip, başvuranların davasında Ankara Ağır Ceza Mahkemesi yetkili hale gelmiştir.

18 Haziran 2001 tarihinde, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi, Süleyman Eryılmaz'ı Ceza Kanunu'nun 146/1 maddesi uyarınca mahkum etmiş ve ölüm cezasına çarptırmıştır. Bu ceza daha sonra müebbet hapis cezasına çevrilmiştir. İlk derece mahkemesi, Ceza Kanunu'nun 102. ve 104. maddeleri uyarınca kanuni zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle Ferit Çengelli hakkındaki cezai kovuşturmanın sona erdirilmesini emretmiştir.

Cezası on beş yılı aştığı gerekçesiyle Süleyman Eryılmaz'a ilişkin Ankara Ağır Ceza Mahkemesi kararı otomatik olarak Yargıtay'a iletilmiştir.

İddiaya göre, başvuranlar, 24 Temmuz 2002 tarihinde, bir arkadaşları vasıtasıyla Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın sonucunu öğrenmişlerdir.

7 Şubat 2003 tarihli bir yazı ile, başvuranların eski avukatı, AİHM'ye, 18 Haziran 2001 tarihli kararın Ferit Çengelli'ye, talebi üzerine, 3 Şubat 2003 tarihinde tebliğ edildiğini ve Süleyman Eryılmaz hakkındaki yargılamanın Yargıtay'da halen derdest olduğunu bildirmiştir. (Dava dosyasından, Devletin, Ferit Çengelli'ye kararı daha önce tebliğ etmeye çalıştığı ancak, yanlışlıkla başka bir adrese gönderildiği anlaşılmıştır.)

Savunmacı Hükümet tarafından AİHM'ye sunulan belgelere göre, 30 Ekim 2003 tarihinde, Yargıtay, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nin Süleyman Eryılmaz'a ilişkin 18 Haziran 2001 tarihli kararını bozmuş ve davayı Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'ne iade etmiştir.

Dava dosyasındaki bilgilere göre, Süleyman Eryılmaz hakkındaki dava halen Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nde devam etmektedir.

HUKUK

I. KABULEDİLEBİLİRLİĞE İLİŞKİN

Hükümet, ilk olarak, başvurunun zaman bakımından (*ratione temporis*) AİHM'nin yetkisi dışında kaldığını; zira, başvuranların şikayetlerinin, büyük ölçüde, 28 Ocak 1987 tarihinde Türkiye'nin kişisel başvuru hakkını tanımasından önce yürütülen yargılamaya ilişkin olduğunu ileri sürmüştür.

Hükümet, ayrıca, Ferit Çengelli'nin, AİHS'nin 35/1 maddesinde ortaya konan altı ay kuralına uymadığını iddia etmiştir. Bu bakımdan, başvuranın, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararının kesinleştiği tarihten itibaren altı ay içinde AİHM'ye başvurmuş olması gerektiğini ve kararın verildiği tarihten haberdar olmak için gerekli titizlikle yargılamayı takip etmenin başvuranın yükümlülüğü olduğunu ileri sürmüştür.

Başvuranlar, Hükümet'in iddialarına karşı çıkmıştır. Altı ay kuralı meselesine ilişkin olarak, Ferit Çengelli, ilgili Türk kanunlarına göre, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nin kararının, mahkeme katipliğinden gerekçeli kararı temin ettiği tarih olan 3 Şubat 2003 tarihine kadar kesinleşmediğini; zira, Devlet'in, kararın tebliği görevini yerine getiremediğini iddia etmiştir.

AİHM, geçmiş davalarda, Hükümet'in zaman bakımından (*ratione temporis*) uyuşmazlık iddiasına ilişkin benzer itirazlarını incelemiş ve reddetmiş olduğunu yinelemiştir (bkz., Şahiner – Türkiye, no. 29279/95; Ezel Tosun – Türkiye, no. 33379/02, 10 Ocak 2006). Bu davada, yukarıda belirtilen davalardaki kararlarından sapmasını gerektirecek özel bir durum görmemiş ve bu nedenle Hükümet'in bu konudaki itirazını reddetmiştir.

Ferit Çengelli'nin altı ay kuralına uyup uymadığı hususunda, AİHM, yerel mahkemenin nihai kararının ex officio yazılı olarak ilgiliye tebliğ edilmesi gerektiği

durumlarda, AİHS'nin 35/1 maddesinin gereğini en iyi şekilde yerine getirmek için altı ay süresinin yazılı kararın tebliğ tarihinden itibaren işlemesi gerekmektedir. (bkz. *Worm – Avusturya*, 29 Ağustos 1997 tarihli karar).

AİHM, somut davada, Hükümet'in, Ferit Çengelli'nin 18 Haziran 2001 tarihli kararı 24 Temmuz 2002 tarihinde, yani kararın verildiği tarihten yaklaşık bir yıl sonra, bir arkadaşı vasıtasıyla öğrendiği konusuna itiraz etmediğini kaydetmiştir. Dava dosyasındaki belgeler, Devletin başvurana kararı daha önce tebliğ etmeye çalıştığını; ancak yanlış adrese gönderme nedeniyle tebliğin başarısız olduğunu ortaya koymuştur. Hükümet, bu konuda, AİHM'ye herhangi bir açıklama sunmamış veya başvuruların iddialarına cevap verememiştir. AİHM, ayrıca, 23 Eylül 2002 tarihinde, yani kararı öğrendikten sonra iki ay içinde, Ferit Çengelli'nin AİHM'ye başvurduğunu gözlemlemiştir. Üstelik, başvuruda bulunduktan kısa bir süre sonra, 3 Şubat 2003 tarihinde, başvuran, Ankara Ağır Ceza Mahkemesi katipliğinden gerekçeli kararın bir kopyasını temin etmiştir. Bu davanın şartları karşısında ve özellikle başvuran hakkındaki cezai yargılamanın toplam süresini göz önüne alarak, AİHM, başvuranın davası hakkındaki gelişmeleri önceden araştırmayıp kararın resmi tebliğini beklemesini makul değerlendirmektedir (bkz., *Mahmut Aslan – Türkiye*, no. 74507/01, 2 Ekim 2007). Sonuç olarak, AİHM, başvuranın AİHS'nin 35/1 maddesine uyduğu görüşündedir ve bu nedenle Hükümet'in itirazını reddetmiştir.

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvurunun dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başvurunun başka açılardan bakıldığında da kabuledilmezlik unsuru taşımadığını tespit etmiştir. Bu nedenle başvuru kabuledilebilir niteliktedir.

II. AİHS'NİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranlar, haklarında başlatılan cezai yargılama süresinin AİHS'nin 6/1 maddesinde ortaya konan “makul süre” şartını aştığı konusunda şikayetçi olmuşlardır. Söz konusu madde şöyledir:

“Herkes, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde ... görülmesini istemek hakkına sahiptir.”

A. Dikkate alınması gereken süreç

AİHM, yargılamanın, başvuranların sırasıyla yakalandıkları tarihler olan 3 ve 15 Mart 1981 tarihlerinde başladığını kaydetmiştir. Ferit Çengelli'nin yargılaması 18 Haziran 2001 tarihinde sona ermiş ve dolayısıyla davanın üç kere incelendiği iki aşamalı bir yargıda toplam yirmi yıl üç aydan fazla sürmüştür. Dava dosyasındaki bilgilere göre, Süleyman Eryılmaz hakkındaki yargılama, yirmi yedi yıldan uzun bir süre sonra, mevcut kararın alındığı tarihte Ankara Ağır Ceza Mahkemesi'nde halen devam etmekteydi.

AİHM'nin zaman bakımından (*ratione temporis*) yetkisi, ancak Türkiye'nin kişisel başvuru hakkını tanıdığı tarih olan 28 Ocak 1987 tarihinden itibaren olan süreyi değerlendirmesine müsaade etmektedir. Dolayısıyla, Ferit Çengelli açısından dikkate alınması gereken süreç, iki aşamalı bir yargıda on dört yıl dört aydan fazladır. Süleyman Eryılmaz açısından göz önünde bulundurulması gereken süreç ise davanın iki kere incelendiği iki aşamalı bir yargıda yirmi bir yıl dört aydan fazladır. Ancak, AİHM, kişisel başvuru hakkını tanıdığı tarihteki yargılama durumunu göz önüne almalıdır (bkz., yukarıda anılan *Şahiner*;

Cankoçak – Türkiye, no. 25182/94 ve no. 26956/95, 20 Şubat 2001). Söz konusu kritik tarihte, yargılama hali hazırda beş yıl on aydan fazla sürmüştür.

B. Yargılama süresinin makuliyeti

Hükümet, somut dava şartlarında, cezai yargılama süresinin makul olmadığının değerlendirilemeyeceğini ileri sürmüştür. Bu bakımdan, davanın karmaşıklığına ve sanık sayısına atıfta bulunmuştur.

Başvuranlar iddialarında ısrar etmişlerdir.

AİHM yargılama süresinin uygunluğunun, davanın şartları ışığında ve özellikle de davanın karmaşıklığı, başvuruların ve ilgili mercilerin tutumunun dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini yineler (bkz. birçok içtihat arasında, *Pélissier ve Sassi – Fransa* [BD], no. 25444/94).

AİHM bu başvurudaki konularla benzer konular ortaya koyan davalarda sıklıkla AİHS'nin 6/1 maddesinin ihlalini tespit etmiştir (bkz., özellikle, *Ege – Türkiye*, no. 47117/99, 29 Mart 2005; *Gümüştan – Türkiye*, no. 47116/99, 30 Kasım 2004).

Kendisine sunulan tüm belgeleri inceleyen AİHM, Hükümet'in, kendisini bu davada farklı bir sonuca varmaya ikna edebilecek bir delil veya iddia sunmadığı görüşündedir. Konuya ilişkin içtihadını dikkate alan AİHM, yargılama süresinin aşırı olup "makul süre" şartına uymadığı kararını vermiştir.

Dolayısıyla, AİHS'nin 6/1 maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. maddesi şöyledir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeciler Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Tazminat

Başvuranların her biri 40.000 Amerikan Doları (yaklaşık 26.942 Euro) maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

Hükümet, AİHM'den, herhangi bir tazminat ödememesi talebinde bulunmuştur.

AİHM, başvuruların, maddi tazminat taleplerine destek olarak herhangi bir belge sunmadıklarını gözlemlemiş ve dolayısıyla bu talebi reddetmiştir.

Ancak, AİHM, başvuruların, tek başına ihlal tespitiyle yeterli olarak tazmin edilemeyecek ölçüde büyük manevi zarar görmüş olduğunu kabul etmiş ve karşılaştırılabilir davaları dikkate alarak bu başlık altında Ferit Çengelli'ye 10.800 Euro ve Süleyman Eryılmaz'a 19.200 Euro tazminat ödenmesine karar vermiştir.

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuranların her biri, yerel mahkemelerde yapılan yargılama masraf ve giderlerine karşılık 6.000 Amerikan Doları (yaklaşık 4.041 Euro) ve AİHM’de yapılan yargılama masraf ve giderlerine karşılık 9.200 Amerikan Doları (yaklaşık 6.197 Euro) talep etmiştir.

Hükümet bu taleplere itiraz etmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına göre, başvuran, ancak mahkeme masraflarının zorunlu olarak ve gerçekten yapıldığı ve miktarının makul olduğu kanıtlandığı durumda mahkeme masraflarının ödenmesi hakkına sahiptir. Bu davada, sahip olduğu bilgileri ve yukarıda belirtilen kriterleri göz önünde tutan Mahkeme, başvuranların taleplerini destekleyici bir belge sunmadıkları gerekçesiyle yargılama masraf ve giderlerine ilişkin tazminat talebini reddetmiştir.

C. Gecikme faizi

Gecikme faizi Avrupa Merkez Bankası’nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı orana üç puanlık bir artış eklenerek belirlenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYANARAK, AİHM OYBİRLİĞİ İLE

1. Başvurunun kabuledilebilir olduğuna;
2. AİHS’nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine;
3. a) AİHS’nin 44. maddesinin 2. paragrafı gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Yeni Türk Lirası’na çevrilmek üzere ve bu miktara tabi olabilecek her türlü vergi ile birlikte Savunmacı Hükümet tarafından başvuranlara aşağıdaki manevi tazminat miktarlarının ödenmesine;
 - (i) Ferit Çengelli’ye 10.800 Euro (on bin sekiz yüz Euro);
 - (ii) Süleyman Eryılmaz’a 19.200 Euro (on dokuz bin iki yüz Euro)
- b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankası’nın o dönem marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz uygulanmasına;
7. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış ve AİHM İç Tüzüğü’nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragrafları gereğince 10 Haziran 2008 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Sally Dollé
Zabıt Katibi

Françoise Tulkens
Başkan